LAUSUNTO

13.3.2018

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Suomen Haastemiehet JHL ry:n lausunto Hallituksen esityksestä (HE 190/2017 vp.) eduskunnalle laiksi oikeudenkäymiskaaren muuttamisesta

Suomen Haastemiehet JHL ry kiittää lakivaliokuntaa mahdollisuudesta antaa kirjallinen asiantuntijalausunto ja tulla kuultavaksi asiassa.

Sähköisesti toimitettavat haastehakemukset

Muutosta voimassa olevaan lakiin on pidettävä hyvänä siltä osin, kuin tietyt kantajat velvoitettaisiin lähettämään summaaristen riita-asioiden haastehakemukset käräjäoikeuden tietojärjestelmään käyttäen oikeushallinnon tietojärjestelmäyhteyttä tai verkkopohjaista asiointiliittymää. Tämä nopeuttaisi sekä käsittelyvaihetta että tiedoksiantoa. Nykyisellään paperisina saapuvat S-asiat joudutaan syöttämään ensin Tuomas-järjestelmään käsin, ja joissain tapauksissa myös haastemies syöttää tiedot uudelleen haastepäiväkirjaan. Nopea asioiden liikkuminen vireille tulosta haastemiehelle on tärkeää siitä syystä, että summaariset velkomusasiat kerääntyvät hyvin usein samoille henkilöille, joita jo tavoitellaan ennestään tiedoksiantoa varten.

Puhelintiedoksianto

Puhelintiedoksiannon laajentamista koskemaan kaikki summaarisia asioita pidetään myös hyvänä edistysaskeleena. Tätä haastemiehet ovat toivoneet jo pitkään. Nykyisellään vireille tulevat häätöasiat tulevat kiireellisyytensä takia suoraan haastemiestiedoksiantoon. Puhelintiedoksianto näissä tapauksissa nopeuttaisi ja helpottaisi olennaisesti tiedoksiantoa. Varsinkin käräjäoikeuksissa, joissa tuomiopiiri on laaja, henkilökohtainen tapaaminen asiakkaan kanssa häätöasioissa vie paljon aikaa ja resursseja. Asiakkaiden halukkuus yhteistyöhön on varsin vaatimatonta.

Puhelintiedoksiannot näyttävät tilastojen valossa toimivan hyvin. On kuitenkin tärkeää muistaa, että onnistunut puhelintiedoksianto saattaa sisältää paljon muutakin haastemiestyötä, kuten asiakkaan tavoittelua kirjein ja käynnein. Vaikka tiedoksianto merkitään järjestelmään yksinkertaisena puhelintiedoksiantona, sen takana voi olla kuukauden tavoittelu ennen kuin asiakas tavoitetaan puhelimitse.

Summaaristen keskittämisen yhteydessä on esitetty mallia, jossa puhelintiedoksiannot hoidettaisiin lähtökohtaisesti siinä virastossa, jossa asia on laitettu vireille. Tällaisia puhelintiedoksiantokeskuksia ei kuitenkaan voida pitää täysin toimivana ratkaisuna. Yleensä henkilöllä, jolla on paljon velka-asioita, on myös suuri määrä muitakin tiedoksiantoja, kuten rikosasioita sekä yksityisten pyynnöstä toimitettavia konkurssiuhkaisia maksukehotuksia ja asumiseen liittyviä tiedoksiantoja. Ei liene tarkoituksenmukaista, että kahden eri käräjäoikeuden haastemies tavoittelee samaa henkilöä tai yritystä. Tällainen malli lisäisi asioiden siirtelyä viranomaiselta toiselle ja pitkittäisi käsittelyaikaa.

Tuomioistuimiin on tulossa sähköinen asioiden käsittelyjärjestelmä Aipa, joka mahdollistaa käräjäoikeuksissa vireillä olevien asiakirjojen siirron sähköisesti tuomioistuimesta toiseen nappia painamalla yhtä helposti kuin asiaa käsittelevän tuomioistuimen sisällä.

Lakimuutoksessa tulisi huomioida myös seuraavat seikat

Sijaistiedoksiantomenettelyssä asiakirjat luovutetaan ensisijaisesti 15-vuotta täyttäneelle samaan talouteen kuuluvalle henkilölle tai jos kyseessä on elinkeinonharjoittaja, sen palveluksessa olevalle taikka toissijaisesti poliisiviranomaiselle säilyttämistä varten.

Nykyisin asiakirjojen luovuttaminen poliisiviranomaisten haltuun on kuitenkin ylivoimaisesti käytetyin tapa. Säädös on laadittu aikana, jolloin poliisiasema oli joka kunnassa tai pitäjässä. Nykyisin poliisin palvelupiste voi olla yli sadan kilometrin päässä.

Kyseistä pykälää tulisi muuttaa esimerkiksi niin, että sijaistiedoksiannon jälkeen asiakirjat voitaisiin pyynnöstä lähettää tiedoksisaajalle tai tallentaa ne sähköiselle asiointitilille. Poliisiviranomaiselle asiakirjoja ei tarvitsisi toimittaa lainkaan. Näin kenenkään oikeusturva ei vaarantuisi ja kansalaisilla olisi yhdenvertainen mahdollisuus reagoida vireillä oleviin asioihin. Sijaistiedoksiantojen toimittaminen poliisiviranomaiselle vie joissain käräjäoikeuksissa paljon työaikaa, kun poliisilaitokset eivät sijaitse käräjäoikeuden yhteydessä.

Mahdollisuudesta jättää haastehakemus käräjäoikeuteen telekopiona voitaisiin luopua. Fax-laitteiden käyttöä ollaan oltu ajamassa alas jo pidemmän aikaa. Myös kaikki muut viittaukset liittyen telekopio -sanaan voitaisiin niin ikään poistaa. Vähäisen käytön takia fax-laitteiden olemassaolo ja ylläpito eivät ole kustannustehokkaita.

Nykyiset Tuomas-järjestelmä sekä haastepäiväkirja ovat vanhoja järjestelmiä. Jos summaaristen velkomusasioiden keskittämiseen päädyttäisiin, tulisi käytössä olla toimiva AIPA-järjestelmä. Vaikka laki tulisi voimaan vuonna 2019, sen käytännön järjestelyt tulisi toteuttaa vasta, kun AIPA on käytössä ja toimii.

Keskittäminen

Suomessa ei liene yhtään käräjäoikeutta, jossa summaaristen velka-asioiden käsittely olisi hoidettu täysin samalla tavalla. Jokaisella virastolla omat tapansa toimia. Keskittäminen ei itsessään yhtenäistä työtapoja. Edes tilastollisesti ei voida vetää johtopäätöksiä siitä, että suuri virasto, jossa summaariset velkomusasiat on keskitetty omaksi yksiköksi, toimisi paremmin, kuin pieni yksikkö. Suurimmista käräjäoikeuksista Helsingin käräjäoikeudessa keskimääräinen käsittelyaika on 4,4 kuukautta, kun taas Pirkanmaan käräjäoikeudessa keskimääräinen käsittelyaika on 1,8 kuukautta. Pienimmistä käräjäoikeuksista Kemi-Tornion käräjäoikeudessa on keskimääräinen käsittelyaika 4,1 kuukautta ja Kainuun käräjäoikeudessa keskimääräinen käsittelyaika on 1,2 kuukautta.

On hyvä huomioida, että koko valtakunnassa nopeinta käsittely on uusimpien tilastojen mukaan Kainuun käräjäoikeudessa, jossa asioita käsittelee kaksi käräjäsihteeriä, haastemies sekä virastotyöntekijä muiden töidensä ohella. Yksikön koolla ei sinänsä ole merkitystä suuntaan tai toiseen, vaan merkitystä on sillä, miten työtä tehdään. Tehokkuus syntyy prosesseissa, ei hallinnollisten rakenteiden uudistamisella.

Keskittämisen erityinen vaara piilee siinä, että jos kyseisten uudistusten katsotaan tuovan resurssisäästöjä ja näin ollen keskitettyihin yksiköihin uskotaan tarvittavan vähemmän käsittelijöitä. Tämä tulee varmasti pidentämään keskimääräistä käsittelyaikaa ja tuomaan mukanaan muita lieveilmiöitä.

Muuta huomioitava

Huolta herättää uudistuksessa kielellisten oikeuksien turvaaminen. Erityisesti nykyisen Itä- ja Länsi-Uudenmaan käräjäoikeuksien tuomiopiiristä summaariset oltaisiin keskittämässä Vantaalle. Vaikka periaatteessa esimerkiksi ruotsinkielisten oikeudet väitetään turvattavan, tapahtuuko se oikeasti?

Sähköinen tiedoksiantotapa ei tule juurikaan vaikuttamaan haastemiesten työhön. Sähköinen tiedoksianto tulee kyseeseen niiden henkilöiden kohdalla, jotka haluavat myötävaikuttaa tiedoksiannon toteutumiseen. Nykyisellään nämä henkilöt palauttavat vastaanottotodistuksen. Jatkossakin haastemiehen pöydälle päätyvät haasteet niille henkilöille, jotka ovat passiivisia tai välttelevät tiedoksiantoa.